

CONSTELAȚIA LUCEAFĂRULUI
SONETELE • SCRISORILE

Petru Creția (1927–1997), important filolog, elenist, editor, traducător, eseist. În perioada 1952–1971 a urmat o carieră universitară, fiind asistent, apoi lector la Secția de limbi clasice a Facultății de Litere din București. În anii 1971–1975 a fost cercetător la Institutul de Filozofie. Din 1975 a îngrijit, alături de Dimitrie Vatamaniuc și un grup de cercetători de la Muzeul Literaturii Române, sub egida Academiei Române, ediția critică a operei lui Mihai Eminescu. Din 1971 a coordonat împreună cu Constantin Noica la Editura Științifică ediția Platon, *Opere*. După 1989 a condus revista de istorie literară *Manuscriptum*.

Scrieri originale (prima ediție): *Norii* (Cartea Românească, 1979); *Epos și logos* (Univers, 1981); *Poezia* (1983); *Pasărea Phoenix* (Cartea Românească, 1986); *Oglînzile* (Humanitas, 1993); *Luminile și umbrele sufletului* (Univers Enciclopedic, 1995); *Catedrala de lumini. Homer, Dante, Shakespeare* (Humanitas, 1997); *În adâncile fântâni ale mării* (Albatros, 1997).

Traduceri (multe însoțite de aparat critic): Cinci cărți din Biblie / *Iov, Iona, Ecleziastul, Ruth, Cântarea cântărilor*; Platon, *Phaidon, Banchetul* și în colaborare *Hippias Minor, Ion, Euthyphron, Menon*; Dante, *De vulgari eloquentia, Epistolae, Eclogae*; M. Bontempelli, *Oameni în timp*; E. Cecchi, *Peștii roșii*; Longos, *Daphnis și Chloe*; A. Tilgher, *Viața și nemurirea în viziunea greacă*; Marguerite Yourcenar, *Povestiri orientale, Alexis, Creierul negru al lui Piranesi*; Imre Toth, *Palimpsest*; G. Dumézil, *Zeii suverani ai indoeuropenilor*; Emil Cioran, *Antologia portretului*; G. Duby, *Cavalerul, femeia și preotul*; F. Bluche, *De la Cezar la Churchill*; Virginia Woolf, *Doamna Dalloway, Valurile, Eseuri*; T.S. Eliot, *Eseuri*; Frances A. Yates, *Iluminismul rozicrucian*; Graham Swift, *Ultima comandă*.

Mihai Eminescu

Constelația
Luceafărului
Sonetele
Scrisorile

editate și comentate de
Petru Creția

Ediția a II-a

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Cristina Jelescu
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Iuliana Constantinescu, Dan Dulgheru

Tipărit la C.N.I. Coresi S.A.

© HUMANITAS, 2012

ISBN 978-973-50-3472-6
Descrierea CIP este disponibilă
la Biblioteca Națională a României

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021 311 23 30 / 0372 189 509

CUVÂNT ÎNAINTE

De dragul câtorva prejudecăți entuziaste mai nimeni nu-l citește *cu adevărat* pe Eminescu, iar cât se citește, se citește superficial și mărginit la câteva poezii rău consacrate de școală. Eminescu tinde tot mai mult să devină „Eminescu“, ceva pus deoparte în lada de zestre a nației și de care ești mândru că se află acolo, ferit de orice întâmplări. Este însă vremea să se întâmple ceva cu ce ne-a rămas de la el: o lărgire și o adâncire a cunoașterii și a înțelegerii noastre. Ca orice poet mare, Eminescu e un poet dificil. Și cu atât mai dificil, cu cât el singur generează, prin vraja și prin cântul versurilor sale, mirajul facilității.

Volumul de față către aceasta năzuiește: să facă cunoscute poezii aproape de nimeni știute și, pe de altă parte, să ajute la mai buna pătrundere a tuturor, cunoscute sau nu.

Ca primă parte am ales *Luceafărul* și, alături de el, încă 18 poezii care îl însoțesc sau chiar îl urmează în timp și care se constituie într-o unitate căreia Perseus i-a spus „constelația *Luceafărului*“. Formula, fericită, nu este încă pe deplin consacrată și am socotit că ne revine să contribuim la consacrarea ei. În volumul al treilea al ediției sale critice, la p. 453, marele editor eminescian, vorbind de poeziile „colaterale“ *Luceafărului* și „subsecvente“ lui, spune: „Grupăm în această secțiune acele texte ce amintesc de atmosfera poemului de față și care ar putea figura în ceea ce s-ar putea numi constelația *Luceafărului*“. Ele, cu excepția mai timpuriei versificări a basmului popular care i-a fost lui Eminescu izvor de inspirație, *Fata-n grădina de aur*, au, cu unele variații semnificative, aceeași structură formală,

care le infuzează o comună tensiune lirică, cum se va vedea. O structură inventată de Eminescu, dar nu ca exercițiu formal, ci ca expresie insubstituibilă a însuși conținutului liric. Iar versurile acestea scurte, cu ritmul și cu cadențele lor, fiind congenere cu ce avea de spus, i-au invadat spiritul și i-au pecețuit scrisul ultimei sale vremi de creativitate, până la limita lor astral incandescentă.

Dar nu numai în cazul formelor a căror paternitate îi revine, ci chiar preluând forma fixă a sonetului, de mult și larg cultivată în poezia europeană, Eminescu i-a insuflat geniul său, îmbogățind cu ea tradiția poeziei românești, pentru că el este cititorul și precursorul sonetului la noi, rămânând în același timp, ca autor de sonete, inimitabil. În cazul poezilor ca el, relația dintre formă și conținut este intrinsecă și indisjunctibilă. Partea a doua a acestei cărți stă drept exemplară mărturie.

În ultima parte am dat cele cinci *Scrisori*, adăugându-i cele de a treia o variantă care este mai mult decât atât, este reluarea temei în contextul istoric al Moldovei lui Ștefan cel Mare, în confruntarea ei, la Vaslui, cu oastea lui Mohamed II, la optzeci de ani după bătălia de la Rovine. Textul este memorabil prin imaginea căderii Constantinopolului și prin a treia sa parte, în care violentei satire antiliberale îi ia locul o plângere pentru pierderea Basarabiei.

Fiecare poezie este precedată de câte o prezentare. Le-am socotit necesare nu doar ca informații contextuale ori altfel, ci ca pe o încercare de a pătrunde analitic în structura de adâncime a fiecărui text. Cititorul este rugat să nu creadă prea lesne că este vorba, cum pare uneori, de simple relatări în proză ale conținutului unor poeme. Uneori chiar parafrazarea, cu grijă gândită și neînstrăinată de esența lirică a unităților textuale, le pune în lumină articulațiile interioare și înțelesul specific, distingând, chiar și atunci când distincția e mai greu de făcut, un text de altul, și dându-i fiecăruia ce este al său. Același invocat cititor va constata singur că citirea unei poezii și după

aceea a comentariului ei duce nu numai la un spor de înțelegere, ci și la unul de emoție lirică. Firește, nimeni nu poate avea pretenția că analizele oferite aici sunt singurele posibile. Mai mult, scopul lor este destul de modest, aproape școlăresc. Pentru că de la tineri, a căror sensibilitate nu este încă uzată, așteptăm, pentru Eminescu, ceea ce cu greu mai putem aștepta de la generațiile care îi precedă. Acestea, nevoind sau neputând să mai facă vreun efort, se mulțumesc să profite pasiv de renta unei măreții pe care doar o postulează, fără să le mai pese de adevărul ei și fără să-și dea osteneala de-al afla acolo unde este, în adâncul și în întregul operei. Dacă vom izbuti să facem, fie și în cea mai mică măsură, mai bine citite aceste cincizeci și șase de poezii ale lui Eminescu, ne vom fi atins țelul și ne vom fi făcut datoria.

Petru Creția

Constelația Luceafărului

PREAMBUL

Întreaga poezie a lui Eminescu este străbătută, ca și viața lui, de durerea unor iubiri cu neputință. Pradă trecutului ireversibil sau morții, amăgirii sau pierzaniei, dar mai ales unei *nepotriviri* esențiale dintre sinele intens iubitor și ce îi este dat în lume. Era firesc ca opera lui să tindă către o formulare extremă a acestei incompatibilități, către înscrierea ei în sfera mitică a inaccesibilului care îl chinuiește în eternitate și pe Tantal. Și a ajuns la această limită aparent accidental, pornind de la niște surse folclorice la care i-a dat acces cartea unui călător german, Richard Kunisch, *Bukarest und Stambul, Skizzen aus Ungarn, Rumänien und der Türkei*, apărută la Berlin în 1861 și retipărită apoi în 1865 și 1869. Acolo găsește Eminescu, încă în perioada berlineză (1873–1874), două basme, *Die Jungfrau ohne Körper* și *Das Mädchen im goldenen Garten*, pe care le prelucrează chiar la Berlin, pentru a le da forma cea mai evoluată spre sfârșitul anului 1875, la Iași; primul fără titlu în manuscrise (acela de *Miron și frumoasa fără corp* este dat de primul editor al poemului, Ilarie Chendi, în 1902), celălalt cu titlu de autor, *Fata-n grădina de aur*. Eminescu a mai prelucrat nu puține basme populare, dar acestea două, și cu deosebire al doilea, i-au prilejuit cristalizarea unui fond latent esențial. Iar *Fata-n grădina de aur*, schimbându-și nu doar cadențele, ci și configurația și mișcarea interioară, a devenit, după un număr de ani, *Luceafărul*. Înainte de a trece la înfățișarea acestei metamorfoze și a celor care au însoțit-o sau au urmat-o, se cuvine spus un cuvânt despre *Miron și frumoasa fără corp*, poem în metru popular care nu se află reprodus în acest volum (se

găsește în ms. 2276, 22-67, în două versiuni, redactarea lui putând fi situată între 1879 și 1880, deci cu puțin înainte de primele încercări pentru *Luceafărul*, ceea ce nu poate fi lipsit de semnificație).

În *Miron și frumoasa fără corp* incompatibilitatea și inaccesibilitatea se instituie între un tânăr, fiu de împărat, și o zână nepieritoare. Miron, altfel un tânăr ca toți tinerii, nu mai că mai frumos și cu o minte mai bună decât alții („Și isteț era cu duhul / Cum a toate-s știutoare / Doară luna și văzduhul“) este destinat de ursitoare unei soarte amare. Zadarnic îi este frumoasă și iubitoare soția, el e chemat către o frumusețe de alt rang. Ce-i hărăzește ursitoarea este de fapt un destin blestemat: „Fie-i dat ca totdeauna / El să simt-adânc într-însul / Dorul după ce-i mai mare / N-astă lume trecătoare, / După ce-i desăvârșit“. Și pleacă, lăsând totul în urma lui, în căutarea frumuseții absolute, despre care îi vorbise un cântăreț orb. Nu i se întinde o mreajă crudă, nu ajunge la o zână malefică, dornică să chinuiască și să aducă pieire, ci la o fată cu privirea blândă și cu zâmbet îngeresc și trist, însă al cărei trup nici nu aruncă umbră, nici nu taie valul. Și pe care nici o îmbrățișare nu-l poate cuprinde, oricât ar vrea ea însăși: „Numărul vieții-o pripă-i, / Trecător, de unde-un șopot, / Eu eternă sunt și nu pot!“ Astfel că tânărul, întors în lumea lui, este menit să piară, însingurat, pierdut în amintire, tânjind în deznădejdea unor ani: „Toate-i par urâte, sure, / Într-un chip, într-o măsură“. Ucis de mirajul desăvârșitei frumuseți, adică de frumusețea absolută ca miraj al unui „dor fără sațiu“, dat de ursită împreună cu neputința împlinirii lui, care e dată din vecie în relația dintre nivelurile de existență. Zâna cea veșnică era o aparență fără substanță sau, într-un plan mai înalt, Forma ori Ideea frumuseții, care nu poate fi transcrisă în termenii devenirii fără să devină insesizabilă și evanescentă, inaccesibilă oricărei entități pieritoare.

FATA-N GRĂDINA DE AUR

Considerațiile care urmează nu privesc relația dintre poemul eminescian și basmul cules de Kunisch, ci numai pe aceea dintre *Fata-n grădina de aur* și *Luceafărul*, și nici pe aceasta într-un chip exhaustiv. Trebuie spus din capul locului că mai vechiul poem (scris în endecasilabi iambici și strofe de opt versuri, cu șase rime încrucișate și două rime perechi) nu este o simplă versiune preliminară a *Luceafărului* și nu se pierde în istoria acestuia din urmă, rămânând un poem epic de sine stătător, construit pe o idee analogă, dar stăruind în narativul fabulos ca într-un poem de Renaștere italiană, și infuzat de o prezență mai vie a senzorialului și a descriptivului.

Smeul din versiunea eminesciană a basmului, deși o limpede prefigurare a lui Hyperion, are destule trăsături specifice. Oricum, nu este un smeu folcloric de tip tradițional, ci un daimon celest, pe de o parte anterior oricărui act de creațiune demiurgică și, pe de alta, „Născut din soare, din văzduh, din neaua“, deci fără nimic teluric, ci provenind numai din celelalte trei elemente ale cosmologiei tradiționale, focul, aerul și apa (în ipostaza ei cristalină și rece de zăpadă). Tot de elemente țin și întruchipările lui omenеști, prima de natură stelar-solară, a doua de natură acvatic-marină, sortite amândouă aceluiași eșec. Oricare le-ar fi ispita, regnurile cosmice sunt, în absența omenescului, inospitaliere sufletului omenesc. Până aici *Luceafărul* nu va aduce nimic fundamental nou. Abia răspunsul smeului când i se cere să devină muritor: „Nu... om să fii, om trecător ca mine, / Cu slăbiciunea sufletului nost“, dă o primă măsură a diferenței dintre cele două poeme. Căci, deși

primește, acceptarea smeului este alta decât aceea a Luceafărului, care, știind bine ce înseamnă decăderea din eternitate, nu șovăiește nici o clipă. Pe când smeul se tânguie aproape: „Da, moartea! Pentru-o clipă de iubire / D-eternitatea mea să mă dislege, / Să văd în juru-mi anii în pieire, / Să am în inima mea moartea rece, / Să fiu ca spuma mării în sclipire, / Să văd cum trec cu vremea care trece. / Ah, ce-ai cerut, femeie trecătoare!“ Apoi, când își vede iubirea pierdută, plânge deasupra mării, „ochiul lui cel mare / Și sfânt și-adânc de lacrimi este plin“, și rostește un blestem. Aici deosebirea și de basmul popular, și de *Luceafăr* e și mai relevantă. Luceafărul, cum știm, se întoarce, rece, trufaș și detașat în veșnicia lui, vindecat de patimi prin orgoliu și prin dispreț. Smeul din basm se poartă ca o brută feroce, prăvălind peste fată un greu bolovan și zdrobind-o. Smeul din *Fata-n grădina de aur* rostește un blestem, desigur crud, dar nu semeț și nici atotpedepsitor. Un blestem dovedind o surprinzătoare și adâncă înțelegere a omenescului și a durerilor lui: tinerii dăruiți iubirii să fie fericiți, însă numai „Atât de fericiți cât viața toată / Un chin s-aveți: de-a nu muri deodată“. Știind bine că nu atât de moartea lor se înspăimântă muritorii, cât de moartea celui alt.

Dar Luceafărul și smeul intră într-un sistem de diferențe care operează și în cazul celorlalte personaje ale celor două poeme și care, distribuind altfel accentele, conduc la transfigurarea epicului. Florin, tânărul muritor care vine să îi dea fericirea pământească fetei întoarse la viață și însetate de viață, nu e un paj, un slujitor de casă mare, un seducător șiret și ușuratic. Este un principe sortit domniei. Și care ajunge la dragostea sa după grele încercări și reîntoarceri, trecând prin Valea Amintirii și prin Valea Deznădejdiei, așadar întâi prin ceea ce ne cheamă în trecut și-apoi prin ceea ce ne cernește și ne curmă avântul. Dar biruie pentru că el și ea sunt congeneri, fac parte din aceeași ordine a realității; sunt compatibili înlăuntru soartei.

Cât despre fata fără nume care îi corespunde Cătălinei, ea, înainte de a se dărui unei iubiri pe potriva firii, refuzând una

mai presus de ea, nevrând să ardă în focurile soarelui sau să înghețe în adâncurile mării, trece printr-o încercare care era s-o coste viața, aceea a unei claustrări mai severe decât una monahală. Ca să-i păstreze neatinsă prea marea frumusețe, părintele ei o silește să trăiască închisă, ca într-un sipet scump, într-un palat fără ferestre, fără uși, într-o feerie de seră mirifică și sufocantă, o raclă de aur și de giuvaieruri unde nimica nu pătrunde din lumea slobodă și vie, din largul spațiu înmiresmat și plin de adieri. I se deschid ferestrele doar când, ofilită, stă să moară. Ce ispită mai mare pentru ea decât aceea a unei iubiri care-i făgăduiește largul și înaltul și adâncul lumii, și i le făgăduiește înainte de venirea vreunui ursit pământean, pe când numai se bucura, de la fereastră, de aer, de cer, de privești. În timp ce dragostea Cătălinei pentru Luceafăr este o taină, ispitirea fetei fără nume are loc între o aridă întemnițare și perspectiva împărățiilor cosmice. În schimb, ca și al Cătălinei, refuzul ei are în el sănătatea celui ce nu vrea să fie altceva decât este și vrea să fie fericit în marginile stării sale date. De aici condiția pe care i-o pune smeului și tot de aici, cu o firească cruzime, însoțirea ei cu un pământean tocmai în timp ce smeul stătea să își recuze veșnicia. Ca și lipsa oricărei nostalgii. Căci împărțind iubirea acelei făpturi cerești, ar fi ajuns în aceeași primejdie de moarte din care abia se mântuise, viața fără sevele vieții: „Frumos ești tu, dar a ta nemurire / Ființei trecătoare i-e pieire“. Smeul e gata să-și piardă nemurirea, fata pieritoare vrea să-și aibă, câtă îi e dată, viața ca deplinătate a vieții pieritoare. Și în felul acesta îl salvează și pe smeul de greșeala unei patimi fără soartă, de incomensurabilă risipă a unei veșnicii *pentru o clipă de iubire*. Rolul ei este aici în chip singular asemănător cu cel al lui Adonai.

El, Dumnezeu din basmul popular, numit de Eminescu cu numele ebraic al divinității, Adonai, îi sporește smeului spaima decăderii. Și o face cu vorbele unui mândru ierarh al eternității, care privește din înaltul său lumea pieirii, făcută de el însuși, cu un fel de dispreț existențial, ca pe *un nimic*

etern. Însă întâi îi amintește daimonului cine este: „Tu, care nici nu ești a mea făptură, / Cuvânt curat ce-ai existat, Eone, / Cu glasul mândru de eternă gură, / Când universul era ceață sură“. Și apoi: „Ce-i omul de a cărui iubire / Atârni lumina vieții tale-eterne? / O undă e, având a undei fire, / Pământul dă tărie nălucirii / Și umbră-i drumul gliei ce s-așterne / Sub pasul lui...“ „Sărmane inimi închegate-n vreme, / Sărmane patimi aruncate-n lume. / Și acest drum al pulberii, pieirii / Ca pe un plan l-am zugrăvit cu mâna. / Nimic fiind, l-am închinat muririi. / Și tu ca ei voiești a fi, demone? / Să-ți numeri anii după mersul lunii / Pentru-o femeie? Vezi iubirea unei“. Și smeul vede cum iubirile firești se împlinesc, pierzându-se-n *adâncă depărtare*. Putea să spună, măcar de dragul cui i-a fost atât de dragă, „Fiți fericiți, atât cât scris e firii / Celor născuți spre a fi dați pieirii“. În loc de aceasta rostește, *cu glas stins*, un greu blestem, punând în recea veșnicie înjosirea unei răzbunări.

FATA-N GRĂDINA DE AUR

*A fost odat-un Împărat – el fu-ncă
În vremi de aur, ce nu pot să-ntorn,
Când în păduri, în lacuri, lanuri, luncă,
Vorbeai cu zeii, de sunai din corn.
Avea o fată-dulce, mândră, pruncă
Cu cari basme vremile ș-adorn’,
Când trece ea frumoase flori se pleacă-n
Ușorii pași, în valea c-un mesteacăn.*

*În van i-o cer. Bătrânul se gândește,
Prea e frumoasă, prea nu e de lume –
Mă mir cum cerul nu s-ademenește
Să scrie-n stele dulcele ei nume;
E rău poetul, care n-o numește,
Barbară țara, unde-al ei renume
Încă n-a-ajuns – și chipu-i răpitoriu
Nu-i de privirea celor muritori.*

*În vale stearpă, unde stânci de pază
Înconjurau măreață adâncime,
Clădi palat din pietre luminoase,
Grădini de aur, flori de-ntunecime;
Iar drumul văii pline de miroase
Afar-de el nu-l știe-n lume nime –
Acolo ș-a închis frumoasa fată
Ca nici-o rază-a lunei să n-o bată.*

Sale-îmbrăcate în atlas, ca neaua,
Cusut în foi și roze vișinii –
În mozaicuri strălucea podeaua,
Din muri înnalți priveau icoane vii;
Fereasta-i oarbă, deși stă perdeaua,
De-aceea-n sale ard lumini, făclii
Și aerul, pătruns de mari oglinzi,
E răcoros și de miroase nins.

O noapte-eternă prefăcută-n ziuă,
Grădină de-aur, flori de pietre scumpe,
Zefîr trecea ca o suflare viuă
Și-n calea lui el crengre grele rumpe.
Cu-aripi de-azur, în noaptea cea târziuă,
Copii frumoși ai albei veri se pun pe
Boboci de flori, când ape lin se vaer,
Sbor fluturi scipitori, ca flori de aer.

Acolo-nchisă cu mai multe soațe,
Ca ea copile și soții de joacă,
În lumea ei sălbatic se răsfată,
În străluciri viața ș-o îmbracă.
A ei priviri sunt tinere și hoațe,
Zâmbirea-i caldă buza-i sta s-o coacă –
Și-n acest rai, în astă lume suavă
De mulțămire se simțiă bolnavă.

Dar de a ei frumseță fără seamăn
Auzi feciorul de-mpărat Florin,
Norocul lui cu-al ei îi pare geamăn,
De-atunci un foc îl mistue în sin.
„În van stau locului, stau să mă-ndeamăn
Cu munca mea, cu dorul, cu-al meu chin.“
Pătruns de dorul neștiutei Verguri
S-au dus să ceară sfat la sânta-Miercuri.

*Alai, convoi, – îi zise atuncea sfânta,
Napoi trimite, nu luà nimica
Și singurel te dũ de-ți catã ținta,
Cãci strimt e drumul și e greà potica.
Ià calul meu cel alb; el se avântã,
Ca gândul sboarã-n lume fãrã fricã,
Dar dacã vrei s-o aflì, ține minte:
Nu stã în valea-aducerei a minte.*

*Porni în lume, singurel, în toiu-i.
Îl duce calu-i frãțior cu vântul –
De aur pãru-i și frumos e boiu-i,
Fecior de-a drag, cum n-a vãzut pãmântul,
O steà el pare-n neamu-i și în soiu-i –
Cu bine meargã-mi și sã-l ție sfântul.*

*Ajunse-o vale mândrã și frumoasã –
Pãrea cã-i chiar grãdina lor de-a casã.
Și sub un tei el de pe cal se dete,
Se-ntinse leneș, jos pe iarba moale –
Din tei se scutur flori în a lui plete
Și mai cã-i vine sã nu se mai scoale.
Și calu-i paște flori, purtând în spete
Presunul lui și șeaua cu paftale,
În valea de miros, de râuri plinã,
În umbra dulce bine-i de odinã.*

*De-a lui bãtrân el își aduse-a minte,
Cum îl lãsã și cum pornì în lume,
Dorind cu o iubire-așa fierbinte:
O umbr, un sunet, un nimic, un nume.
L-apuc-un dor de țarã și pãrinte,
Tot ce-a dorit îi pare-atunci cã-s spume
Și când pe calul lui el iar se simte
Napoi apucã, peste drumuri strimte.*

*Dar îndărăt ajuns, l-apucă dorul
Din nou, – neliniște, iubire-adâncă –
S-aruncă iar pe cal, urmând amorul
Ce-n al lui suflet neclintita[-i] stâncă.
În van l-oprește regele, poporul,
E dus de-o stea, ce arde-n minte-i încă,
Dorit de raza unor doi ochi tineri –
S-a dus să ceară sfat la sfânta Vineri.*

*Voinicul meu – îi zise-atuncea sfânta
De ce-ai stătut în valea amintirei,
Pentru oricare e frumoasă, blândă,
Cu curte-oricărui seamănă. Ceirii
Din acea vale inima-ți frământă.
Nu sta în ea. De te-nchinași iubirei,
Te dă de-o cată și-n a ei fereastă,
De-o vezi deschisă, svârle floarea astă.*

*Dar să nu stai în valea desperării
Ce-n a ta cale tu vei trece-o sigur.
El iar porni în lumea întâmplărei,
Bolnav de dor și de-a iubirei friguri.
Dădu de-o vale-n asfințitul serei,
Prin crengi negre umbre se configur.
Întunecoasă-i, cum o simt doar orbii
Și fâlfăiesc prin aer rece corbii.*

*El de pe cal se dete. În pădure
Șoptește frunza, ramuri stau de sfaturi
Și somnul nu voiește ca să-l fure,
Căci umedă e frunza lui de paturi,
Urechea-i trează a dumberavei gure
Le ascultă șoptind din mii de laturi –
Și corbii croncănesc și sboară-n fală
În aer clar ca pete de cerneală.*

*Atunci o frică inima-i pătrunde,
Pe cal se pune și fugi din vale
Și-n loc s-urmeze drumu-acolo unde
Voia să meargă, s-a întors din cale.
Sosește iar în țară-i, de-l pătrunde
Din nou un dor, o amărăre, -o jale.
Atunci din nou el o luă pe mâneci
Să ceară sfat acum sântei Dumineci.*

*Ai stat în valea desperărei iară,
Îi zise sfânta – ci din nou pornește!
Îți dau o pasere cu tine – sboară
Cu calul tău, unde norocu-ți crește.
Când ai vedé frumoasa ta fecioară
Că plânge, -atunci dă drum paserei iește.
Tu dorul ți-l ajungi, deși te ticăi.
Ea-ți fie tot, ce-ai suferit nimică-i.*

*Trecând prin valea desperării-astupă
A lui urechi, să n-o audă-n șopot;
În van se-ncearcă calea-i s-o-nterupă
Vuii, murmure, s-o oprească n-o pot.
O umbră sboară, pân se vede după
Atâta mers, c-aude svon de clopot;
Atunci văzu în zarea lui palatul
În care-nchise fata-i Împăratul.*

*În ziduri de oțel lucea castelu-i
Cu streșini de-aur și cu turnuri nalte
Și scris pe muri-i, minunat în felu-i,
Făptură grea a meșterelor dalte.
În mari grădine i se arătă lui
Isvorul viu ce cade, vrând să salte.
El se mira cum toate-astfel a fi pot:
Grădine, rediuri, lacuri, ziduri, șipot.*

*Dar un balaur tologit în poartă
Sorià cu lene pielea lui pestriță,
Cu ochi-nchiși pe jumătate, poartă
Privirea jucătoare să-l înghiță,
Iară Florin – inima-n el e moartă –
Când vede solzii, dinții cei de criță.
Sărind la el și-nfipse a lui spadă
Și de pământ îl țintui de coadă.*

*Apoi din munte stanuri el răstoarnă,
Le grămădește crunt peste balaur –
Acesta iar se sbate, se întoarnă
Și în durerea-i muge ca un taur,
Dar el mereu pe dânsul pietre toarnă
Pân nădușit plesni acel centaur.
Trecu-nainte – două lăncii scurte –
Pân-ce dădu de strălucita curte.*

*Un an de când copila petrecuse
Urzind gândirea-i și visând ursitul,
Un an întreg prea fericită fuse,
Dar dup-un an mi-a fost-o ajuns urâtul.
Își amintea viața ce-o avuse
Și peste pieptu-i își îndoae gâtul
Și trist privea un punct cu ochii țintă,
Și se usca ca și la umbr-o plântă.*

*– „Eu mor de n-oi vedé seninul, cerul,
De n-oi privi nemărginirea vastă,
Răceala umbrei m-a pătruns cu gerul
Și nu mai duc, nu pot – viața asta.
Ah! Ce ferice-aș fi să văd eterul
Și să văd lumea, codrii din fereastă,
Și de voiți cu viață să mai suflu
Deschideți uși, fereste să răsufli.“*

CUPRINS

Cuvânt înainte	5
----------------------	---

CONSTELAȚIA LUCEAFĂRULUI

<i>Preambul</i>	11
Fata-n grădina de aur (1875)	13
Luceafărul (1833, aprilie)	33
Luceafărul (<i>variantă parțială</i>) (1883)	56
La steaua (1883)	59
S-a dus amorul... (1883, 24 apr./6 mai)	61
Când amintirile... (1883, 15/27 mai)	64
Ce e amorul? (1833, 17/29 iulie)	67
Și dacă... (1883, 13-25 nov.)	71
Și oare tot n-ați înțeles... (1882)	74
Și oare tot n-ați înțeles (<i>variantă</i>) (1882)	78
Să fie sara-n asfințit (1882)	82
Un farmec trist și nențeles (1882)	84
Pe lângă plopii fără soț... (1883, 28 aug./9 sept.)	88
Din noaptea... (1884, 12/24 febr.)	92
O stea în reci nemărginiri (1882, 1883)	94
Dacă iubești fără să speri (1882)	97
Dacă iubești fără să speri (<i>variantă</i>) 1882-1883)	101
Oricât de mult am suferit (1882-1883)	104
De ce regina nopților (1882-1883)	106
<i>Anexă la</i> „Constelația Luceafărului“	108

SONETELE

<i>Preambul</i>	131
Iambul (1878)	136

SONETE LIRICE

Azi oceanu-ntărătat (1873)	138
Adânca mare... (1873)	140
De ce mă-ndrept ș-acum... (1876)	142
Gândind la tine (1876)	144
Pe gânduri ziua... (1876)	146
Coborârea apelor (1876)	148
Maria Tudor (1876)	150
Nenorocit noroc de-a fi iubit (1876)	152
Vorbește-ncet (1876)	154
Sătul de lucru... (1877)	156
Iubind în taină... (1878)	158
Părea c-așteaptă (1878)	160
Ușoare sunt viețile multora (1878)	162
Oricare cap îngust (1878)	164
Oricâte stele... (1878)	166
Afară-i toamnă (1879)	168
Sunt ani la mijloc (1879)	170
Când însuși glasul (1879)	172
Trecut-au ani... (1879)	174
Răesai asupra mea... (1879)	176
Stau în cerdacul tău... (1879)	178
Veneția (1880)	180

SONETE SATIRICE

Sonet satiric (1876)	182
Ai noștri tineri... (1876)	184
Democrația (1876)	186
Ciclul Petrino	189
Moruzi Bey fiind în bune toane (1877)	192

Mă-ntreb în sine-mi unde este slava (1877)	193
Le baron de Trois Étoiles (1877).	194
Petri-notae (1878)	195
Sauve qui peut (1878)	196

SCRISORILE

<i>Preambul</i>	201
Scrisoarea I (1881, 1 febr.)	205
Scrisoarea II (1881, 1 apr.)	213
Scrisoarea III (1881, mai)	218
O altă Scrisoare a treia (<i>variantă</i>) (1880–1881)	229
Scrisoarea IV (1881, sept.)	235
Scrisoarea V (1886, 1 ian–1890, 1 febr.)	242